

Fynske Årbøger : 2005

Fynske Årbøger 2005

Udgivet af
Historisk Samfund
for Fyns Amt

Odense 2005

Omslagsbillede:

Motiv fra Sanderumgårds have. Kobberstik af I.F. Clemens 1800. – Læs nærmere i artiklen s. 66.

Redaktion: Dorrit Andersen under medvirken af Anette Jensen og Jesper Thomassen.
Manuskripter og publikationer til anmeldelse skal sendes til ny redaktionsadresse:
Jesper Thomassen, Landsarkivet for Fyn, Jernbanegade 36 A, 5000 Odense C.

© 2005 by Historisk Samfund for Fyns Amt og forfatterne

Grafisk produktion og layout:

Knud Gr@phic Consult, Odense · e-mail: kak@nal-net.dk

ISSN 0085-0918

Indhold

<i>Andreas Skov</i> : Clearingmord og schalburgtage. Den tyske terror på Fyn 1944–45	5
<i>Kirsi Ojala</i> : At tjene for kost og løn hos godtfolk i 1700-tallets Odense	28
<i>René Schrøder Christensen</i> : Udsiftningen på Brahetrolleborg. Et eksempel på godsejerens store indflydelse på kulturlandskabet	39
<i>Lars Bisgaard</i> : Verdensborgeren på Fyn. Johan Bülow og Sanderumgårds have ..	66
<i>Anne-Birgit Yde Willumsen</i> : Max Ydes barndom i Aarup 1909–25	79
Orientering. <i>Steen Ousager</i> : Landsarkivet for Fyn 2004	87
Ny lokalhistorisk litteratur. Ved <i>Dorrit Andersen</i> , <i>Margit Egdal</i> og <i>Per Grau Møller</i>	90
Foreningsmeddelelser	106
Vedtægter for Historisk Samfund for Fyns Amt.....	111
Bestyrelsen for Historisk Samfund for Fyns Amt	112
Bidragydere til Fynske Årbøger 2005	113
Rettelser til Fynske Årbøger 2004	113
Tilbud på bøger fra Historisk Samfund	114

Publikumsbetjeningen

2004 bød vel ikke på de store nyheder. Men nævnes kan, at der i december blev opstillet en publikums-pc i tilknytning til biblioteket på første sal. Herfra kan læsesalens gæster bl.a. slå op i Statens Arkivers elektroniske registratur, DAISY, og få elektronisk adgang til landsarkivets database over bøger i biblioteket. En anden nyhed er, at landsarkivet også i tilknytning til biblioteket har opstillet en montre, hvori kan vises »månedens arkivalie« eller relevante, men mindre arkivudstillinger. Den første udstilling viste nogle eksempler på de arkivalier, landsarkivet har modtaget fra folkekirkemyndigheder i forbindelse med den afleveringskampagne, der gennemførtes netop i forhold til folkekirkens hundreder af embeder i 2004. Samtidig med disse »analoge« udstillinger har landsarkivet også tilrettelagt enkelte digitale udstillinger, der nås via landsarkivets hjemmeside.

Fra 2004 må også fremhæves, at en aftale om kopiering af de sydslesvigske kirkebøger indtil 1876 blev underskrevet i november ved en højtidelighed i Kiel. Der er efterfølgende indgået en aftale om selve kopieringen, der vil strække sig over de næste par år. Formentlig bliver Flensborg, Angel og Sydtønder kirkekrede først filmet. Kopierne vil tilgå landsarkivet i en række faser fra 2006 og frem.

Besøgstallet er atter for opadgående og nærmer sig nu stærkt niveauet fra før, mandagslukningen blev indført i 2003. Fordelt på færre dage end dengang betyder det, at det daglige

pres på pladser og services tager til. Kombineret med, at der i stigende grad er adgang til slægtshistoriske basisoplysninger på Arkivalier-online og Dansk Demografisk Database, viser tallet, at interessen for slægtshistorie og landsarkivets arkivalier er i stigning. Det understreges af, at det antal arkivalier, der hentes frem til gæsterne på læsesalen, fortsat er i endog markant stigning. Det kan i den sammenhæng nævnes, at Statens Arkiver i 2004 gennemførte en brugerundersøgelse på sine læsesale. For Landsarkivet for Fyn kan resultatet sammenfattes til, at der var en betydelig tilfredshed med forholdene, når der ses bort fra indførelsen af mandag som lukkedag i 2003. Som resultat af brugerundersøgelsen er der udarbejdet en handlingsplan for Statens Arkivers læsesale. Den kan ses på Statens Arkivers hjemmeside.

Den gode dialog med arkivets gæster er fortsat i 2004 på det årlige brugermøde, ligesom landsarkivets brugerråd trådte sammen for første gang i 2004. Brugerrådet består af Gudrun Hauge (valgt af brugerne på læsesalen), Ejvind Rasmussen (valgt af brugerne på læsesalen), Michael Bregnsbo (rep. for Syddansk Universitet, Odense), Jytte Skaaning (rep. for Sammenslutningen af Slægtshistoriske Foreninger), Harriet Hansen (rep. for Museerne på Fyn), Johnny Wøllekær (rep. for Sammenslutningen af Lokalarkiver – Fyn), Peter Fransen (arkivar, seniorforsker ved Landsarkivet) og Helle Bundesen (arkivbetjent ved Landsarkivet).

Landsarkivet betjener ikke alene sine brugere på læsesalen i den ordinære åbningstid. Der har også været

**Landsarkivet for
Fyn 2004**

**Af
Steen Ousager**

afholdt et antal velbesøgte kurser i årets løb. Der har været tale om generelle introduktionskurser og specialkurser for studerende.

Øvrig formidling

Landsarkivets virksomhed udmønter sig naturligvis også i andre aktiviteter end dem, der umiddelbart er synlige fra læsesalen. Der indlånes og udlånes arkivalier til andre arkivinstitutioner over hele landet, og landsarkivet besvarer i stærkt stigende omfang en række skriftlige forespørgsler fra myndigheder og private, i visse tilfælde mod betaling. Desuden behandles et ret stort antal ansøgninger om at måtte benytte arkivalier, der i henhold til lovgivningen ikke er alment tilgængelige. I den forbindelse lægger landsarkivet vægt på at kunne svare dækkende og hurtigt, og på basis af vore opgørelser over såkaldte sagsbehandlingstider kan vi konstatere, at hovedparten af alle henvendelser og anmodninger er blevet besvaret eller ekspederet inden for få dage.

Så lang tid var landsarkivet i gennemsnit om at reagere:

- Svar på skriftlige forespørgsler: 3,4 dage
- Svar på ansøgninger om adgang til ikke alment tilgængeligt materiale: 3,7 dage (her ikke indeholdt ansøgninger, der skulle til høring hos andre myndigheder)
- Ekspedition af anmodninger om udlån af arkivalier: 2 dage

Fremhentning af arkivalier til læsesalen (gennemsnitlig ekspeditionstid): 8,4 minutter

Tilgængeliggørelse af arkivalier

Landsarkivets største enkeltprojekt i disse år er at få indtastet så mange oplysninger om arkivskabere og arkivalierne, at brugerne kan sidde hjemme ved computeren og orientere sig i, hvad landsarkivet rummer i sine samlinger. På blot nogle års sigt er det meningen, at man skal kunne bestille arkivalier til fremtagning på læsesalen hjemmefra. Siden december 2004 har man via Statens Arkivers hjemmeside under www.daisy.sa.dk kunnet finde oplysninger om, hvilke arkiver der er afleveret til landsarkivet. I løbet af 2004 fik Landsarkivet for Fyn tilrettet og opdateret de oplysninger, der var nødvendige herfor.

Gradvist taster landsarkivet nu også oplysninger om de enkelte arkivserier ind i databasen, og i den forbindelse foretages desuden af konserverings- og sikringsmæssige grunde en ompakning og delvis nyregistrering af arkivalierne. I 2004 var det først og fremmest sognenes kontrabøger, kommunearkivalier og retsbetjentarkiverne, det gjaldt – i et omfang på ca. 1,5 km. Retsbetjentarkiverne forventes færdigindtastet i 2005, hvor landsarkivet er gået i gang med yderligere at indtaste oplysninger om dommer- og politimesterarkiver og privatbanearkiver. Efterhånden som ompakning, nyregistrering og indtastning afsluttes for de enkelte arkiver, vil oplysninger om

disse arkivserier blive gjort tilgængelige på nettet. I en senere omgang vil det på grundlag af disse indtastninger blive muligt at søge efter de enkelte pakker og protokoller, registre m.m., som et arkiv består af.

Landsarkivet igangsatte – for en særbevilling – i 2004 et særligt tilgængeliggørelsesprojektet vedr. kommunale arkivalier. Baggrunden er, at landsarkivet tilbage i 1970'erne modtog store mængder kommunale arkivalier, der ikke alle blev ordnet. Målet er nu at få grovregistreret alle uordnede kommunale arkivalier, således at de kan registreres på serieniveau i DAISY. Projektet afsluttes i 2005.

Indsamling

Samlingerne er i årets løb blevet forøget med arkivafleveringer fra samtlige pastorater og menighedsråd i det fynske område. Der er nu afleveret op til omkring 1990, for kontraministerialbøgernes vedkommende i mange tilfælde endnu længere op i tiden. Med afleveringer fra provstierne, planlagt til 2005, vil alle folkekirkeembeder have afleveret deres bevaringsværdige arkivalier. Ved siden heraf har landsarkivet også modtaget større afleveringer fra De fynske Købstæders Brandforsikring, Svendborg Gymnasium, Katedralskolen i Odense, Rigspolitiet: teknisk afdeling samt Fyns Statsamt.

Forskning

Forskningsaktiviteten har i 2004 været høj på Landsarkivet bl.a. takket været særskilte bevillinger til

forskningsprojekter. For de såkaldte UMTS-midler har seniorforsker Peter Fransen således i 2004 kunnet gennemføre en undersøgelse af ungdomsfængsler og -fanger på Fyn 1933–1973 bl.a. på grundlag af materiale, der er afleveret til landsarkivet i de senere år. Også for UMTS-midler har seniorforsker Jesper Thomassen har mulighed for at færdigredigere et større værk om kilder til sønderjysk forvaltningshistorie, hvortil både han selv og Peter Fransen har bidraget. Bogen udkom i 2004.

Desuden har arkivarvikar Anette Jensen i 2004 forsvaret sin ph.d.-afhandling: Fra selvfølge til symbol. Ægteskabet i krydsfeltet mellem stat, kirke og befolkning i 1800-tallet. Ph.d.-graden blev erhvervet ved Syddansk Universitet.

Alle tre har desuden bidraget med en antal artikler til videnskabelige tidsskrifter og samleværker. En fuldstændig oversigt fås i *Forskningen i Statens Arkiver, Årsberetning for 2004*, der er udarbejdet af Hans Schultz Hansen. Også den er selvfølgelig tilgængelig på Statens Arkivers hjemmeside.

Læs mere om Landsarkivet for Fyn på www.sa.dk

Lidt statistik:

	2003	2004
Antal gæster	12.496	13.401
Fremtagne enheder	8.158	9.041
Fjernlån til og fra andre arkiver (enheder)	646	544
Skriftlige forespørgsler	400	736
Tilgængelighedssager	116	129
Modtagne arkiver, hyldemeter	607	353

Fyn eller større dele heraf

Hans Henrik Jacobsen: *H.C. Andersen på Fyn 1819–75. En oversigt*. (Lokalforlaget Næsby, 2005). 239 s.

I 200-året for H.C. Andersens fødsel har adskillige skildringer af digterens forhold til forskellige landsdele set dagens lys. Men på Fyn udkom et sådant værk allerede i 1968 med den kendte lokalhistoriker Hans Henrik Jacobsen som forfatter. Efter en indledning om barndommen i Odense skildrede det H.C. Andersens 50 kortere eller længere ophold på Fyn, efter han var flyttet fra øen i 1819, og hensigten var at holde sig så tæt som muligt på digterens egne beretninger i breve, erindringer og de dengang utrykte dagbøger. Dagbøgerne blev senere, 1971–76, udgivet af Det danske Sprog- og Litteraturselskab på videnskabelig basis og med fyldige kommentarer og registre, og det er denne udgivelse, der har foranlediget i ændringerne i 2. udgaven af H.C. Andersen på Fyn. Litteratur og forskning publiceret efter 1967 synes ikke at være inddraget og nævnes da heller ikke i litteraturlisten. Bogen er rigt illustreret, men den tekniske kvalitet i gengivelsen af illustrationerne er desværre så langt fra tidssvarende.

DA

Karen Margrethe Fabricius, Esben Hedegaard, Erik B. Kromann, Mikkel Kühl, Ole Mortensøn (red.), og Anders Rehde Nielsen: *Fem havne. Den industrialiserede havns opkomst og udvikling på Sydfyn og øerne*. (Udgivet af Langelands Museum for de fem sydfynske museer, 2005). 255 s., 295 kr.

Kulturarvsstyrelsen skal udarbejde fredningsbestemmelser for de danske havneområder og har derfor støttet de undersøgelser, der har ført til tilblivelsen af dette store værk, der er resultatet af et samarbejde mellem Svendborg og Omegns Museum, Marstal Søfartsmuseum, Langelands Museum, Faaborg Museum og Museerne i Ætøskøbing Kommune.

Hvert havneområde gennemgås for sig med hovedvægten på forandringerne i industrialismens tid ca. 1860 – ca. 1970. Ole Mortensøn sammenfatter undersøgelserne i kapitlet: Epoker og kendetegn for havneudviklingen fra sejlskibshavne over industrielle havne med talrige nyanlæg til den nye nedgangstid for skibsfarten efter ca. 1970. Det er havnenes dalende betydning, der i disse år giver anledning til forandringsprojekter og fremtidsplaner for havneområder, f.eks. i form af storslået boligbyggeri.

Bogen bygger bl.a. på den righoldige søfartshistoriske litteratur og lokalt arkivalisk materiale, og den skildrer havneanlæggene og det maritime miljø omkring dem i bredeste forstand, således også erhvervsvirksomheder og tilknyttede servicefunktioner. – Det smukt illustrerede værk vil utvivlsomt være til stor glæde for lokalhistorisk interesserede og bør kunne blive et godt og inspirerende værktøj for planlæggerne. DA

Ved
Dorrit Andersen,
Margit Egdal og
Per Grau Møller

Peter Ramskov Andersen:
Fynske revolutionære. De fynske nazister 1930–1945. (Byhistorisk Udvalg/Odense Stadsarkiv, 2004) 111 s., 100 kr.

Forfatteren har her foretaget en regional analyse af de fynske nazister igennem 1930'erne og under 2. verdenskrig. Kildematerialet er samtidige aviser og et righoldigt arkivmateriale, herunder først og fremmest det såkaldte Bovrup-kartotek (det danske nazist-partis fortegnelse over indmeldte personer, beslagnet i 1945 og opkaldt efter lederen Fritz Clausens hjemsted i Sønderjylland), men også politirapporter om overvågning af de fynske nazister, bliver flittigt brugt. Meget andet kildemateriale findes næppe lokalt, da meget gik til i fortrængningens skær efter 1945. Ligeledes rummer bogen naturligvis referencer til den nationale faglitteratur på området. Det er der kommet en lille, velskrevet og dybtgående bog ud af, som behandler alle de aktiviteter, som afsatte sig spor efter de fynske nazister i de nævnte kilder.

De fynske nazister omfattede mange andre grupperinger end Dansk National Socialistisk Arbejder Parti. Det var meget kendetegnende, at der var en sådan kiv og strid blandt lederne, at der hele tiden opstod nye grupperinger, og at lederne nærmest gik ind og ud af de samme grupperinger alt efter, hvor de kunne få størst indflydelse. Meget handlede for nazisterne om drømme, ikke bare politiske fremtidsvisioner, men også ytringer om, hvordan de gerne så virkeligheden, f.eks. med medlems-tal og antal mødedeltagere. Forfatteren, som har en solid historisk baggrund med et større lokalhistorisk forfatter-

skab bag sig, formår at distancere sig fra sådanne visioner og prøver nøgternt at vurdere, om der kan være hold i virkeligheden. Han kan selvsagt ikke komme med et konkret alternativt bud, men sammenstillingen af de forskellige udsagn i kilderne gør, at han kan vurdere udsagnenes pålidelighed på et nøgternt grundlag. En af hans kontante vurderinger er (s. 53), at der i 1939 ingen udsigt var til en nazistisk revolution. Med Ejnar Vaabens ord handlede det mere om »sandkasseleg« (s. 95).

Bogen behandler hele Fyn, altså alle sogne hvor nazisterne forsøgte at gøre sig gældende. De havde skiftevis »højborge« rundt omkring, men nåede aldrig rigtig at sætte sig igennem nogetsteds, bl.a. fordi de var foragtede af resten af befolkningen og havde vanskeligt ved at finde mødelokaler. Et af de steder, hvor de stod relativt stærkt, var i Tommerup, hvor de i 1937 fik en repræsentant valgt ind i sognerådet med 77 stemmer. Det var husmand Carl Borg fra Knarreborg, men karakteristisk var, at han blev ekskluderet i juni måned samme år p.g.a. intern uenighed, hvorefter han gik ind i det af Ejnar Vaaben startede DNP (Dansk National-Socialistisk Parti) og tog ledelsen her. I 1939 opløstes dette parti, hvorefter lederne engagerede sig i Wilfred Petersens Dansk Socialistisk Parti. Carl Borg blev igen i december 1940 medlem af DNSAP og i april '41 leder af den lokale partiafdeling. Dette lokale eksempel er meget karakteristisk for, hvad der skete over hele Fyn for et parti og nogle grupperinger, der havde sine politiske forbilleder sydpå, men aldrig formåede at slå

igennem bl.a. som følge af ledernes talentløshed. Rent stemmemæssigt var der næppe heller meget at komme efter – ved folketingsvalget i 1939 1,5% af stemmerne på Fyn og lidt under landsresultatet. På trods af at disse grupperinger heldigvis ikke fik betydning, er det værdifuldt, at forfatteren har bidraget med denne vægtige skildring af denne politiske side af den fynske historie.

PGrM

Kauslunde-Gamborg

Gamborghistorier. (Kauslunde-Gamborg Lokalhistoriske Arkiv, 2004). 32 s. Løssalg 50 kr.

Når dette hæfte har fundet vej til Fynske Årbøgers spalter, er det ikke fordi, det har bragt epokegørende nyt til historien. Derimod har det bragt historien ud til menigmand. Hæftet har været husstandsomdelt i Gamborg, hvor den historiske appetit givet er blevet godt og grundigt skærpet.

Hæftet er velillustreret og lettilgængeligt med spændende beretninger om marsvinejægerne i Lillebælt, maleren Jens Juel, luftkrig i 1945 m.fl. Birgitte Søndergaard og Trine Korsgaard står bag hæftet, hvor mange gode kræfter i øvrigt medvirker.

Lokalarkiverne er flittige til at udsende skrifter. Det er dog ikke altid, teknikken glimrer. Derfor er det også en særlig fornøjelse at blive præsenteret for »Gamborghistorier«, hvor der er kælet for tryk og layout. Alt i alt et indbydende og tiltalende lille skrift – et rigtigt gemme-hæfte som vil blive taget frem igen og igen. Et hæfte som lever op til sloganet »Ud

med historien«. Flere sponsorer har støttet udgivelsen fra Gøteborg – ja, selv et lille arkiv uden de store midler kan godt.

ME

Kerteminde

Svend Novrup: *Kjerteminde Avis 1879–2004 – en by og dens avis*. (Kerteminde 2004). 256 s., 298 kr. hos Kerteminde Boghandel.

Dette er ikke en traditionel jubilæumsbog om en avis' 125 års jubilæum, hvor alle virksomhedens indre linier er afdækket. Årsagen er bl.a., at der findes meget få kilder fra avisens drift bevaret. I stedet har forfatteren gjort det til en bog, der som undertitlen antyder både behandler byen og avisen. Faren er at sætte sig mellem to stole, specielt i en situation hvor der lige er udkommet en større byhistorie. Det gør forfatteren nu ikke, men han har i stedet lavet et særegent jubilæumsskrift – om det er vellykket vurderes til sidst. Avisen er ligeså særegen – det var og er landets mindste avis, og hvordan den har overlevet skærene, er dette bl.a. beretningen om.

Kildematerialet er alle 36.297 numre af avisen frem til 1–10–2004, som forfatteren har læst igennem – suppleret med enkelte bevarede regnskabshæfter. Det er et kæmpearbejde, som er grundlaget for, at han kan referere, såvel hvad der skete på avisen (både gengive selve produktet (omfang, opsætning osv.) og hvad der redaktionelt blev fortalt herom) som begivenheder i byen, på egnen, på Fyn, Danmark og i den store verden. Det sker i form af korte referater eller

omtaler af, hvad der i væsentlighed har fyldt avisens spalter. Nogle gange refereres der dybere, og af og til citeres der direkte fra avisen. Indimellem kommenterer forfatteren begivenhederne, så man ikke er i tvivl om, hvor forfatterens nutid er, undertiden (men få gange) er der større eksempler på en tematisk behandling af et journalistisk emne i avisen, f.eks. avisens behandling af nazismen. Men gennemgangen er hele tiden kronologisk forløbende, disponeret efter de enkelte redaktører.

Den lille købstadsavis, der begyndte som et familieforetagende ved Ludvig E. Vergmann, har gennemgået en til tider dramatisk udvikling, der flere gange har været ved at koste den livet. Men som det hedder om en situation i 1950 under redaktør Casperen (s. 174): »evnen til at kombinere lokalpatriotismen, avisfremstilling og forretning« har været afgørende for avisens succes. De skiftende redaktører, der havde vidt forskellig baggrund, kombinerede i forskellig grad disse ingredienser. Men det er klart, at en avis af en karakter som denne møttet på købstaden og dens opland, var meget afhængig af at profilere lokalstoffet i avisen. Et af de enestående – og levedygtige – eksempler herpå var, da redaktør Niels Grunnet (den senere redaktør af Radioavisen) i 1924 udsendte fredagsavisen til alle husstande i lokalområdet. Dette såkaldte »landbonummer« betød en tiltrækning af lokale annoncører til netop denne udgave, men med en afsmittende effekt både på annoncører og læsere. Det eksisterer stadig, nu blot om onsdagen.

Avisen bekendte kort efter sin start politisk kulør, nem-

lig mod Højre, senere de Konservative. Denne tilknytning, som flere gange har reddet avisen økonomisk, har den officielt haft, frem til den nuværende redaktør i 1985 op til kommunalvalget forbød andre indlæg end konservative 5 dage før valget. Det fik SF til at lave en »nødavis« for at hævde ytringsfriheden, og efterfølgende gav avisens bestyrelsesformand en indirekte næse til redaktøren, manende til ønsket om ytringsfrihed for alle parter. Siden har den officielt ikke bekendt kulør. Under redaktør Vergmann udviklede det sig til en meget skarp politisk debat med socialistiske modparter, bl.a. sadelmager Nielsen, som grænser til det injurierende fra begge parter. Det må have været ganske underholdende.

Fremgangsmåden i bogen gør, at den er meget vanskelig at læse i sammenhæng, da der springes fra en kort omtale eller vurdering til den næste i den kronologiske gennemgang. Vi får lidt at vide om både avis og by, men ikke nogen sammenhængende analyse. I stedet kunne bogen være et udmærket opslagsværk, hvis den var forsynet med et eller flere registre – men det er den ikke. Der er kun nogle udmærkede statistiske oversigter over redaktører, bestyrelser, oplagstal mv. i slutningen, men hverken navne-, sted- eller emneregister. Med sådanne ville bogen have vundet større anvendelighed end nu, hvor man kun kan tage et kronologisk afsæt – og det kæmpearbejde, forfatteren har lagt i det, ville være kommet mere til sin ret.

PGrM

Fra Svendborg havn omkring 1937 med Frederikssøen. Omfattende aktiviteter kan iagttages. I forgrunden brændstoftager og kulplads og til højre herfor Dansk Andels Gødningsindkøbs pakhus og bag det Ring Andersens Træskibsværft. Resten af øen hører til Svendborg Stålskibsværft. (Gengivet efter Fem havne, s. 41)

Lumby

Johannes Wendt-Larsen:
Lumby Kirke og Menighed.
Træk af en lang historie.
(Lumby Menighedsråd,
2004). 212 s., 200 kr.

En gedigen kirkehistorie der omfatter Lumby Kirke fra de ældste tider til i dag. Kirkens ydre og indre, kirkegården, præsterne, menighedsrådet og sågar menigheden præsenteres – for blot at nævne hovedtrækkene.

Lumby Sogn var et af Nordfyns store og centrale sogne, tillige hjemsted for adskillige provster, der er gået over i historien. Allerede her er bogen af interesse langt ud over sognegrænsen, desuden er kirkehistorien

forstået i bred forstand, hvilket påkalder sig yderligere interesse. Der er f.eks. loven om sognebåndsløsning af 1855, som havde baggrund i Lumby Sogn. Der er valgmenigheden i Odense, som fra sin start i 1883 havde mange medlemmer i Lumby Sogn. Flere nedslag i særligt spændende perioder krydrer historien. Et fyldigt kapitel beretter om Lumby Sogns legater.

Bogen bygger på grundig research, og med stor indsigt i sognets historie har forfatteren gjort en lokalhistorie af høj karat. Godt fortalt, let tilgængelig, udbytterig. Tilmed kan man glæde sig over et personregister. ISBN-nr. mangler desværre. En ikke uvæsentlig detalje da

dette for en bog har samme betydning, som personnumrene har for os.

ME

Odense

Odensebogen 2005. Odense, da H.C. Andersen var barn.
(Se nøjere data og indhold under De fynske årbøger.)

Odensebogen 2005 er en ekstra udgivelse i anledning af HCA's 200-års fødselsdag. Tak for det! Alligevel kan man ærgre sig lidt over undertitlen – Odense, da HCA var barn – hvis det giver anledning til at tro, bogen kun drejer sig om HCA, for det gør den ikke. Derimod

om byen Odense med dyr og mennesker af enhver slags. Fattige, forhultede, forarmede. Katedralskoleelever såvel som kateketer. Selvfølgelig rummer en bog ikke alt, men læser man den fra ende til anden, får man et bredt kulturhistorisk billede af en købstad på HCA's tid. Nok så megen nytte kan man have af bogen til opslag, for her får man kort at vide, hvad Iversens Avis er, og meget andet, som man uvægerligt støder på. For hvem har ikke haft en forfar, som tjente hos madam Eilschou, eller som på anden måde bevægede sig ind over Odense?

Til forståelse af HCA selv er bogen væsentlig i strømmen af udgivelser omkring ham, for hvad er vel vigtigere for en forfatter end kårene under hans opvækst og hans nære omgivelser. Det hele ses som i et kalejdoskop, og i midten har vi HCA, der færdes i byens lugte og lyde. Han suger til sig, indtrykkene fæstnes i hans sind - og en skønne dag bliver det til eventyr og fortællinger.

Der er megen litteratur om Odense. Alligevel er det lykkedes forfatterne at skabe en helt ny bog om Odense med nye vinkler på historien. Fint tematiseret.

I forhold til byhistoriens relevante bind (Odense Bys Historie bd. 6, 1986) er der en hel del nyt, og specielt er der nye tilgange: der tages udgangspunkt i HCA og hans skildringer af sin barndom, hvorefter der perspektiveres til byens social- og kulturhistorie. F.eks. er H.C. Johansens skildring af 1805-årgangens skæbner ganske genial, idet vi samtidig med, at udgangspunktet er HCA, får en bred, dokumenteret socialhistorie. Ligeledes er der flere steder mikrohistoriske tilgange, hvor der tages

udgangspunkt i dybtgående skildringer af enkeltskæbner til at illustrere tiden, f.eks. i Anette Jensens fine socialhistoriske artikler eller i Ole Nederlands gennemgang af en mordsag. I bogens sidste artikel (skulle den ikke have været den første?) beretter Niels Oxenvad om, hvad vi helt konkret kan dokumentere om HCA's liv i Odense og hans familiære baggrund. Den adskiller sig noget fra, hvad han selv har skildret på baggrund af familiemyter, og er mindre glamourøs - for at sige det mildt. Lige så understreges det også, at opfattelsen af hans fødested måske er sandsynlig, men vanskelig at dokumentere. Denne myte blev skabt i 1867, hvor HCA udnævntes til æresborger i byen, og man eftersporede hans fødested - ved blandt andet at spørge ham selv. Men nu er myten jo nærmest en fastslået kendsgerning gennem etableringen af museet for HCA dér for flere årtier siden.

Odense bogen 2005 er nem at finde rundt i. Alligevel havde det været rart med et register. Ellers er bogen ren nydelse med interessante og smukke illustrationer. Rent redaktionelt kan det undre, at der ikke er forfatternavne knyttet til artiklerne, men at de kun kan findes i indholdsfortegnelsen, og lige så er det uheldigt, at noterne til nogle artikler, bl.a. Anette Jensens, mangler. Det skal også bemærkes, at andre fonde end lige netop HCA-fonden har finansieret denne væsentlige udgivelse i HCA-året. Og som sagt såre nyttig for enhver, der søger oplysninger og baggrundsviden om Odense i 1800-tallet. - Og om HCA's baggrund. Husk den!

Anders Wedel Bertelsen:
Korsløkke-Tornbjerg-bogen. Om Odenses sydøstlige kvarterer. (Forlaget Skulkenborg, Odense 2005). 128 s.

Dette er den flittige forfatters sjette i rækken af meget påskønnede bøger om Odenses bydele og forstæder. Den første var Skibhus-bogen fra 1993.

De to kirkesogne, som denne bog har fået navn efter, rummer den store bydel med postnummer Odense Sydøst, og forfatteren er i øvrigt selv bosat der. Vi får beretningen om de gamle landsbyers og gårdes forsvinden til fordel for den ekspanderende byudvikling. I 1967 blev området udpeget som kommunens kommende vækstområde, »Odenses andet centrum«, og en kraftig udbygning, dog ikke altid uproblematisk, kunne begynde. Det store butikscenter, Rosengårdcentret, blev indviet 1971 og blev en stor succes. Man kan også blandt mange andre nævne Bilka, Universitetet, Amtsgården og kongrescentret. Til gengæld blev udflytningen af centralbiblioteket og af Fyens Stiftstidende af kort varighed. Begge er vendt tilbage til City.

Forfatteren beskæftiger sig indgående med de mange forskellige boligkvarterers byggerier og særpræg gennem tiden, ligesom vi kan læse om områdets institutioner og foreningsliv. Mange interviews og erindringer er inddraget i fremstillingen. Til slut gives forklaringer på navngivning af gader i området. I det hele taget vil bogen være til stor nytte for områdets beboere, der her får god historisk forklaring og perspektiv på, hvorfor området er blevet, som det er.

Munkemøllestræde i Odense, fotograferet af Hugo Mathiesen 1915. I midten ses stiftelsen Eilschous Boliger. Her havde H.C. Andersen som barn sin gang hos præsteenken Marie Bunkeflod. Han fortæller, at dette var det første dannede hus, hvor han fandt et hjem og bl.a. for første gang læste Shakespeare. Huset blev ikke uden protester nedrevet i 1930'erne; men fra 2005 kan denne autentiske H.C. Andersen-seværdighed ses genopført i Den gamle By i Århus. (Gengivet efter Odense, da H.C. Andersen var barn, s. 45)

Anders Wedel Berthelsen: *På munkenes bjerg. Munkebjerg Sogn 1953–2003. (Udgivet af Munkebjerg Sogn i samarbejde med Forlaget Skulkenborg, 2003). 72 s.*

Munkebjerg Sogn i Odense blev oprettet i 1953, udskilt af Thomas Kingos Sogn, og dette velillustrerede jubilæumsskrift indledes med et afsnit om den byudvikling, der var baggrunden herfor, og som forfatteren i øvrigt også har skildret i Hunderup-Munkebjerg-bogen 1997. Fremvæksten af kvarteret går tilbage til slutningen af 1920'erne, hvor udstykningen af landbrugsjord til byggeri begyndte i området. Her blev tæt befolket, og behovet

for at blive et sogn med sin egen kirke opstod. Et meget vellykket, moderne kirkebyggeri ved Odense-arkitekterne Erik og Ebbe Lehn Petersen, blev indviet i 1961.

Det meget informative skrift bygger på menighedsrådsprotokoller, trykte fremstillinger, aviser, kirkeblade, interviews og erindringer og fører udviklingen helt frem til situationens i selve jubilæumsåret 2003. Vi hører bl.a. om præsternes egen opfattelse af deres aktuelle gerning og om de mange menighedsaktiviteter i sognet.

DA

Jørgen Thomsen: *Stadens stolte sønner. Odense kongelig privilegerede borgerlige Skytteaug gennem 300 år. (Byhistorisk Udvalg, Odense, 2004). 190 s., 250 kr.*

26. februar 1704 underskrev kong Frederik IV det privilegium, som tillod Odenseborgere at oprette et skytteaug i byen efter forbillede fra særligt København. Om denne »dybt konservative tidslomme fra etatsrådernes by – eller endnu før« fortæller Jørgen Thomsen i en meget fornemt udstyret publikation. Han er den nuværende laugsskriver, hvilket kan give en god indsigt i traditionen, men samtidig er han jo som

stadsarkivar en professionel historiker, der formår at have en fornøden distance til sit emne og give perspektivering af det. Det er derved blevet en fortælling om dette laug gennem 3 århundreder efter en nogenlunde fast skabelon i de tre hovedkapitler, som bogen er opdelt i (et for hvert sekel). Her gives et tidsbillede for byen (dækkende hele århundredet), og der belyses, hvor mange skyttelaugsfester det er blevet til: i nutiden er der langt færre end før, hvor der indtil 1860'erne tilnærmelsesvis var en fest hvert år. Til gengæld er antallet af deltagere steget gradvis med ca. 50 i starten til den foreløbige kulmination med over 500 ved jubilæumsfesten i 1954. Der belyses laugets økonomi, der det meste af tiden har været anstrengt. I en lang periode hvilede den på indtægter fra udleje af Skytteløkke, men efter den blev solgt i 1919 (ganske vist med en lang afdragsordning over 40 år med kommunen), har man ikke den at falde tilbage på. I 1983 blev der indført sponsorater for at redde selskabets fortsatte eksistens – og oldermændenes økonomi: ellers skulle de betale underskuddet af egen lomme! Men traditionen foreskriver fortsat, at det stående oldermændskab på sit årlige møde Kr. Himmelfartsdag aflægger Skytteløkken (i dag kolonihaver) et besøg for at proklamere, om der skal være laugsfest det år eller ej. I beskrivelsen af århundredets laughistorie indgår også en oversigt over sange og sangskrivere, idet disse naturligt spiller en stor rolle i festerne.

I princippet kan enhver, der selv kan betale, deltage i festlighederne, der varer en hel dag (gerne 1. tirsdag efter pinse) fra tidligt om morgne-

nen med skydning (til måls efter en stor skive med præmier), med behørig frokost og middag, forskellige forfriskninger i dagens løb, gåen procession fra Rådhuset til anlægget ved Ansgar kirke og tilbage igen, osv. Måske varer det mere end en dag, i hvert fald skildrer forfatteren det med glimt i øjet, med antydninger og uden at være indiskret i en fornøjelig fortælling om et meget traditionsbundet indslag i byens liv. I praksis er det dog byens spidser, der deltager. I begyndelsen var det håndværksmestre, der ønskede dette laug med et overvejende internt socialt sigte, siden kom de handlende til at dominere, og i dag er det erhvervsledere og nu udvidet til at omfatte hele Fyn. Forfatteren fremhæver, at det er overraskende, at stort set ingen offentligt ansatte deltager, på trods af denne gruppes dominans i dagens samfund.

Og kvinder deltager selvfølgelig heller ikke, kun som evt. æresgæster. De må dog servere ved morgenmaden og deltage i festen om aftenen til ballet. Lauget havde også sine betænkeligheder, da byen i 1937 fik sin første socialdemokratiske borgmester i Vilhelm Werner (og vice versa), men han blev accepteret og deltog i 1949 som præses, hvilket den siddende borgmester normalt gør. Men hvad der sker den dag, byen får en kvindelig borgmester, kan kun tiden vise. Der står intet herom i »den grønne bog« fra 1916, som er en god støtte for oldermændene til at fastholde alle traditionerne.

PGrM

Anders Wedel Berthelsen: Malerne i Ottense. Odense Malerlaug 1704–2004. (Udgivet af Odense Malerlaug i samarbejde med Forlaget Skulkenborg, 2004). 56 s.

Landets næstældste malerlav har markeret sit 300-års jubilæum med dette skrift. »Ottense« er den stavemåde, der bruges for Odense i den ældste lavsprotokol. To tidligere jubilæumsskrifter har beskrevet udviklingen frem til 1904 og 1904–79; men det nye skrift behandler hele perioden frem til i dag.

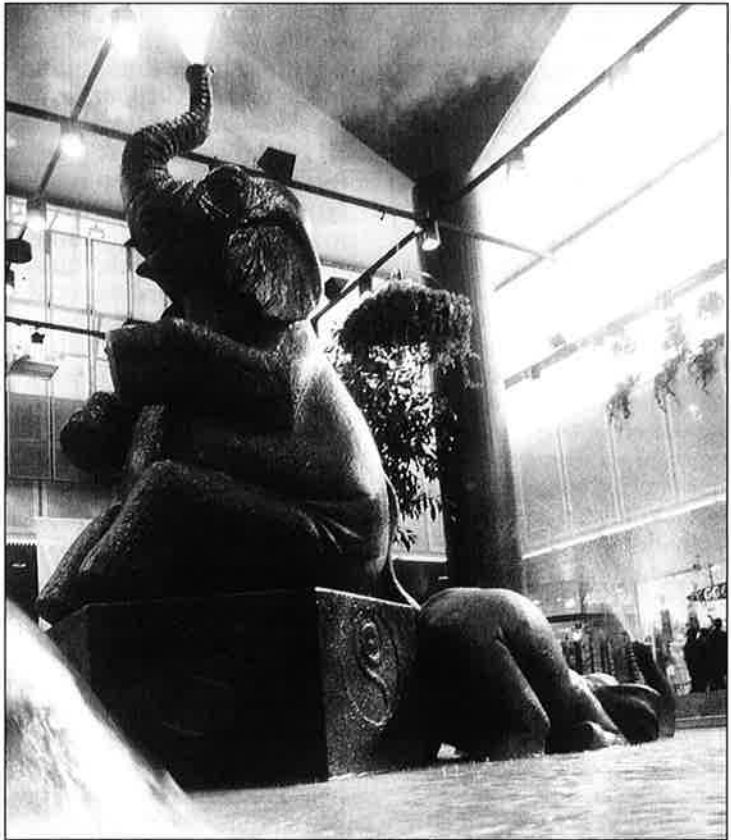
Efter indførelsen af næringsfriheden ved lov af 1857 blev de hidtidige håndværkerlav, der var fælles for mestre og svende, ophævet. Men i 1880 gik malermestrene i Odense sammen i Odense Malerforening, der opfattedes som en videreførelse af det gamle lav og overtog de gamle lavsgenstande og arkiver. Foreningen har overlevet til i dag trods periodevis stærk splittelse mellem mestrene. Skriftet giver et overblik over udviklingen, der naturligvis blev præget af de skiftende forhold på arbejdsmarkedet og i samfundet i almindelighed. Til afslutning bringes en række interviews med ældre medlemmer og jubilæumsårets oldermænd (nr. 27) Ib Arnhem, der oplysende redegør for deres syn på udviklingen og situationen for malerfaget i dag.

DA

Jeppe Nevers & Jens Åge S. Petersen. *Købmænd i 175 år. H.J.Hansen 1829–2004.* (H.J. Holding A/S, 2004). 155 s.

Dette er ikke den første jubilæumsbog for det kendte Odense-firma H.J. Hansen, men det er den nyeste, lavet i anledning af 175-års jubilæet i 2004 og en bog, der udmærker sig ved sin velskrevethed og sin sammenhængende beskrivelse over hele perioden, selvom to forfattere har bidraget. Som der siges og bør er der en intern firmabeskrivelse, der fortæller om direktørerne og andre centrale medarbejdere, regnskabstal (så vidt de kan oplyses, og det kan de først efter 1888), der fortælles om forretningsområder og produkter, og der vises mange billeder i den rigt illustrerede bog fra firmaet gennem tiden. Men bogen er også rigt perspektiveret. Der trækkes linier til udviklingen i såvel byen som kongeriget som helhed (med behørig henvisning til den relevante faglitteratur), og der fokuseres på udviklingen i den fysiske struktur (Vestergade og havnen, hvor virksomheden placerede sig).

Der er to begreber, som går igen i fortællingen om firmaet: tradition og fornyelse. Firmaet hviler på den første købmandsgård, som Jørgen Jacob Limkilde påbegyndte i 1829. Før den tid havde der været pottemageri ved familien Cordt i bygningerne. Limkilde begyndte med en mindre kolonialforretning med et meget bredt sortiment af varer, der kunne forsyne både kunder i by og på land. Denne del af forretningen videreføres stadig i Vestergade, dog nu som en delikatesseforretning og vinforretning (med flere afdelinger rundt om i lan-

Fra »gadekæret« i Rosengårdcentret i Odense Sydøst med en vandspyende elefantstatue. Centret fra 1971 blev hurtigt et samlingssted for den nye bydel, en moderne version af den gamle markedsplads. (Gengivet efter Korsløkke-Tornbjerg-bogen, s. 67)

det); da markedet i 60'erne gik imod den almindelige kolonialhandel, slog forretningen sig på specialiteter, herunder vin. Fornyelse i traditionens fodspor har været et andet kendemærke, ligesom man altid er gået efter den gode forretning. Clemens Limkilde slog sig i 2. generation på produkthandel, der senere skulle blive et af virksomhedens store kendetegn. Først var det indsamling af klude, som blev brugt til papirfremstilling, der var den store salgsartikel. Senere blev »gammelt jern« den store salgsartikel. Især under

verdenskrigene og de efterfølgende perioder med råvaremangel havde virksomheden gyldne dage. Alle disse aktiviteter foregik i baggården til Vestergade – frem til 1949, hvor der blev etableret en afdeling på havnen til produkthandelen, der senere er udvidet flere gange. Et af de store aktivitetsfelter efter 2. verdenskrig var ophugning af skibe – frem til 1980'erne, hvor det snart var slut med det i Vesteuropa.

I 1888 overtog H.J. Hansen virksomheden, som han først lejede sig ind i. Siden da har der siddet en Hansen i lige linie i spidsen for firmaet, i

dag Jens Hempel-Hansen som 4. generation. Forandret er firmaformen, idet det i 1962 blev et aktieselskab og siden et holdingselskab med tre ligeværdige koncerndele inden for genindvinding, vin og kolonial og endelig VVS, rør og maskinteknik (med udgangspunkt i Rasmus Holbeck, et gammelt købmandsforetagende, der siden gik over i nye græsange).

Alt i alt er det en spændende, perspektivrig firmahistorie om en af Odenses kendte og store virksomheder, der har betydet meget for byens udvikling som arbejdsplads og handelsforetagende, i bybilledet og med direktørerne som betydende personer i byens top. Det skildres sikkert af de to unge historikere, som bl.a. har baseret sig på interviews med centrale personer i virksomheden. Dette materiale beror hos Stadsarkivet, i hvis regi bogen også er blevet til.

PGrM

Jeppe Nevers: *Hvor marehalmen vokser stridt. Foreningen Opad gennem 100 år. (Foreningen Opad og Stadsarkivet, 2004). 65 s.*

I 1904 blev drengeforeningen Opad stiftet på initiativ af nogle lærere på Odenses skoler. Senere blev foreningen kaldt »Opad - ferie- og svagbørnskolonier«. Dette er sigende for dens hovedaktivitetsfelt gennem de forløbne år, men ikke i starten. Da satsede man dels på at lave nogle ture med overnatning, f.eks. til »den jyske hede«, dels på at lave nogle små skolehaver. De blev etableret fra 1905 på et areal mellem kasernen og Svendborgbanen. Her kunne skoledrenge få en meningsfuld beskæf-

tigelse under mottoet »Orden og nøjagtighed giver velstand og tilfredshed«. Kolonihaven måtte lukke i 1923, da arealet skulle bruges til kirkegård. I 1911 erhvervedes et lille hus i Hasmark på den nordfynske strand. Det blev begyndelsen til en succesfuld historie om en feriekoloni, der udvidedes med købet af endnu et hus i området (1919) til pigekoloni, køb af en koloni i Jørgensø (1960), køb af badehotel på Fanø (1948) osv.

Alt dette hører vi om i dette jubilæumsskrift, levende fortalt af forfatteren, der har brugt foreningens arkivalier og interviewet nogle af de centralt placerede personer samt brugt tidligere relevante interviews. Han kommer godt rundt om foreningens interne historie med den vanlige vægt på betydningsfulde personer, bl.a. K.G. Rasmussen, der var den altdominerende formand 1906–35. Desuden perspektiverer han fint emnet i forhold til tidens skiftende skolepolitik og pædagogiske opfattelser og nævner de kritikpunkter, der kom i 1970'erne i retning af for megen disciplin. Jeppe Nevers fremhæver til gengæld, at foreningen var 20 år forud for sin tid ved afskaffelse af korporlig afstraffelse i vedtægterne i 1948 (i hvert fald på papiret). De få røster fra elevside, som vi hører, tyder dog ikke på negative oplevelser, tværtimod. Efter en lille tilvænnning blev det til et ophold væk fra byens indelukkede rum og familiens trange skød og kødgryder til frisk havluft, omfattende aktiviteter sammen med jævnaldrende kammerater og sund, nærende og rigelig mad (til faste spisetider). Stort set alle kolonibørn tog på under opholdet (der var

vejning først og sidst i opholdet), og ikke mindst var der næsten fra starten og frem til 1983 obligatoriske lægeundersøgelser. Sundhedsaspektet var ikke mindst vigtigt i den første lange periode. Det var med til at gøre foreningen til en vigtig uofficiel institution i Odenses begyndende velfærdssamfund. Foreningen var på papiret privat og blev i starten finansieret af private midler (fra 1927 overskud fra biografen Paladsteatret), men Odense By (og senere Kommune) havde ret stor indflydelse, da i første række kommuneskolelærere blev medlemmer, og kun kommuneskole drenge (og -piger) kunne blive indstillet af sin klasselærer. Foreningen fik kommunalt tilskud til sin drift, selvom det også kostede et mindre beløb for forældrene at sende børnene på et 14-dages ophold i sommerferien. Alt i alt er det et velopløst, perspektivrigt lille jubilæumsskrift om et af de tidlige filantropiske og stadig eksisterende tiltag i Odense.

PGrM

Ringø

Bonden fra Ringø. Helten fra Torsted. En dragons sandfærdige beretning. Red. af Klaus Veltzé, Ringø 2004, 174 s., 188 kr. (bestilles hos www.bolteskov.dk)

Da dragon Rasmus Nielsen i 1864 vendte hjem fra krigen, var han som så mange af sine kammerater så skamfuld over nederlaget, at han ikke turde se folk i øjnene eller ønskede at tage imod deres hån. Men heldigvis fik han bearbejdet sine indtryk og nedskrevet dem. Det skete ganske vist ca. 40 år efter begivenheder-

Odenses gamle, kongeligt privilegerede skyttelaug er et traditionsrigt indslag i bybilledet ved skyttefesterne. Her marcherer festdeltagerne gennem gågaden efter skydningen i 2000. Forrest ses musikkorpset, derefter smededrenge med skydeskiverne efterfulgt af gæster, oldermænd og skyttebrødre. (Gengivet efter Stadens stolte sønner, s. 165)

ne, hvilket kan svække deres værdi som samtidige beretninger. Men til gengæld rummer disse nedskrevne beretninger så store kvaliteter, at man kan få stor glæde af dem som det de fremstår som: en dragons tilbageblik på begivenhederne for 40 år siden.

For det første er beretningerne velskrevne og interessante. Rasmus Nielsen var næppe en bondesøn og senere gårdmand som de fleste af sin stand. Han læste i sin ungdom Ingemanns historiske romaner, han har en let flydende pen, han har en skarp iagttagelsesevne hvad angår dagligdags ting, og han formår at sætte iagttagelserne i et større perspektiv.

For det andet får vi soldatberetninger, der fortæller om, hvordan livet var for en

fynsk bondedreng, der sammen med andre ligesindede blev indkaldt til det fynske dragonregiments 3. eskadron, der lå i holstenske Itzehoe. Først et års uddannelse på skole og siden 1½ års aftjening af værnepligt sammesteds. »Bolteskov« (soldaterne kaldte hinanden efter den lokalitet, de kom fra) mødte mange ligesindede fra det midtfynske, og vi hører om sammenholdet blandt soldaterne. Han nåede lige at komme hjem i foråret 1863, før han igen skulle stille i Itzehoe, da det trak op til uroligheder. Vi hører om forberedelserne til kamp, om opstillingen ved Dannevirke og det efterfølgende tilbagetog herfra, toget op gennem Slesvig (hans regiment var ikke med ved Dybbøl) til kongeriget og patruljeringer-

ne her. Den mest bemærkelsesværdige episode er træningen ved Torsted (syd for Horsens), hvor »Bolteskov« var sammen med en mindre gruppe dragoner til hest på patrulje efter en tilsvarende gruppe prøjserne. De stødte sammen, og han dræbte en af prøjserne og blev selv såret og slået af hesten. Mens de andre flygtede gemte han sig på en gård og flygtede senere på natten til Hjarnø, hvor han undslap. Siden fik han en fortjenstmedalje for sin indsats.

Men derudover rummer beretningen også iagttagelser om dagliglivet, både i det fynske, men specielt i Holsten. Han har blik for det anderledes og nævner f.eks. at køerne i Holsten stadig gav mælk, mens de i en periode var golde på Fyn – han

mener årsagen er bedre fodring. Han mener også, at kvinderne i Itzehoe var mere politisk engagerede end mændene (soldaterne var privat indkvarterede, så han havde gode iagttagelsesmuligheder). Holstens »ulykke« i forhold til Danmark var, at der ingen økonomiske forbindelser var: de gik alle mod Hamborg. Han har klare politiske vurderinger: Holsten var klart tysk – for at kunne begå sig og læse aviser, måtte han lære tysk, og det gjorde han, og Itzehoe var »hovedstaden« blandt holstenerne. Danskerne var byens beherskere, og det undrede ham derfor ikke, at det med den førte Ejderpolitik, hvor Slesvig med 1863-forfatningen blev indlemmet i Kongeriget, mens Holsten stod udenfor, kom til en konflikt, da hertugdømmerne – og specielt holstenerne ønskede at være sammen og selvstændige, nogle også i union med Prøjsen. At det skulle komme til krig, anså han derfor for politikernes skyld. Han var også helt på det rene med, at de danske soldater ikke kunne vinde krigen overfor de tyske styrker med deres bedre udrustning (forladegeværer), men skylden var politikernes. Han virker meget afklaret i disse vurderinger – det er tydeligt, at de er skrevet på 40 års afstand.

Beretningerne blev første gang udgivet på eget forlag i 1960 i et meget beskedent oplag. Det er derfor meget fortjenstfuldt, at redaktør Klaus Veltzé med hjælp fra kolleger på Midtfnys Gymnasium har sørget for at få genudgivet beretningerne. Bogen er meget fint udstyret med mange illustrationer og kort og mange faktabokse, der forklarer bestemte begreber, specielt militærhistoriske,

men også giver mange gode politiske baggrundsforklaringer. Alt i alt en fin udgivelse.
PGrM

Sandholts Lyndelse

Sandholts Lyndelse. Landsbyen med sammenhold og styrke. (Broby Lokalhistoriske Forening, 2004). 132 s., 120 kr. – Ekspeditionsadresse: Broby Lokalhistoriske Forening, Margit Larsen, Højdevangen 16, 5672 Broby.

En øremærket arv 1996 til udgivelse af en publikation om den sydfynske landsby Sandholts Lyndelse har sat gang i det arbejde, der nu er resulteret i denne velillustrerede sognehistorie.

Mange arkivaliske kilder er inddraget i forbindelse med udarbejdelsen både fra Landsarkivet for Fyn og Vester Hæsing-Sandholts Lyndelse lokalhistoriske arkiv. Vi følger bl.a. landbosamfundets udvikling og godset Sandholts tidligere dominerende indflydelse, foreningsliv, andelsmejeri og forsamlingshus. Bogen rundes af med en byvandring 2004, hvor perspektiver trækkes op med fokus på forandringerne frem til i dag. En god og meget oplysende bog for lokalsamfundet. Mærkeligt nok er der ikke angivet forfatter(e) til bogen. Det er måske de to, der beskedent betegnes som redaktionen: Jørgen Krog og Marie Kallehaug.

DA

De fynske årbøger

Hele Fyn

Fynske Minder 2004. (Odense Bys Museer, 2004). 172 s., 250 kr. i ab. Løssalg 300 kr.

Ejnar Stig Askgaard: Andersen til ære.

Anne Christiansen: Torben Hardenbergs »Sommerfuglen« 1990 – springvand baseret på et af H.C. Andersens eventyr.

Iben Overgaard Laursen: Sommerlandets forførende skønhed. Maleren Agnes Slott-Møllers gengivelser af den danske natur i sine folkebilleder.

Torben Grøngaard Jeppesen: Danske pionerer i Wisconsin, USA – og om én der fulgte i deres spor.

Peter Steen Johansen: Fra forfald til formiddling – om Skamby Torupgårdens opmåling, nedtagning, opstilling og brug i Den Fynske Landsby.

Anne Hedeager Krag: Sjælden blå dragt fra romersk jernalder på Fyn.

Mogens Bo Henriksen og Helle W. Horsnæs: Guldskatten fra Boltinggård Skov på Midtfnyn.

Claus Chr. Koch (red.): Årsberetning 2003.

Odense-området

Odensebogen 2004. (Byhistorisk Udvalg, 2004). 186 s., 120 kr. i abonnement.

Johnny Wøllekær: Da Odense blev taget på sengen.

Danny Kaye på besøg i H.C. Andersens Hus.

Jørgen Leschly: Bronzen var vor. Erindringer fra De Olympiske Lege i London 1948.

Jytte Nielsen: som en fisk i

vandet. Erindringer fra tre olympiske lege.
 Grethe Banggaard: Giv ham nogle penge, Bülow! Den meget gamle sergent Bartholomæus Albrecht fra Ubberud.

Hans Chr. Johansen: En landsbydegns datter møder grundtvigianismen.

Vagner Vermod: Politibetjent i en turbulent tid. Erindringer fra besættelsen.

Erik Martensen: Vi er børn af sol og sommer. Erindringer fra min spejdtid 1939–46.

Jeppe Nevers: »Orden og nøjagtighed giver velstand og tilfredshed«. Strejftog i foreningen Opads historie.

Inge Holm Knudsen: De brændte for deres fag. Journalister på Fyens Stiftstidende i »de gode gamle dage«.

Jørgen Thomsen: Forarget eller fornøjet? Skyttelaug og dets optog gennem 300 år.

Jens Åge S. Pedersen og Andreas Skov: Årets begivenheder 2003.

Forfatterliste.

Stadsarkivets beretning 2004.

En odenseansk malermester og hans tre svende, fotografert 1895. (Gengivet efter Malerne i Ottense, s.15)

Odensebogen 2005. Odense, da H.C. Andersen var barn. (Byhistorisk Udvalg, 2005). 190 s., 80 kr. i abonnement. Løssalg 188 kr.

Hans Chr. Johansen: Barndommens by, der fik vokseværk. Odense 1805–75.

Anette Jensen: Heste, grise, køer og får... Købstadens landbrug og dyrehold.

Anette Jensen: Byens spidser. Markante personligheder i en standsopdelte by.

Steen Ousager: »Det lille København«. Det fynske Guvernement fra 1816.

Anette Jensen: Hjælpeløse børn og skikkelige jomfruer

ers redning. Lahns Stiftelse og Eilschous Boliger.

Jens Åge S. Petersen: Byens kirkegårde.

Anette Jensen: »Fattige, sårede, syge og usle mennesker til hjælp«. Om livet inden for Gråbrødre Hospitals mure.

Jens Åge S. Petersen: Det jødiske samfund i Odense.

Ole Nederland: Tugthusmordet. Et situationsbillede af livet i Odense Tugthus 1806.

Anette Jensen: Forbrydere efterlyses: Politiets vanskeligheder før fotografiets tidsalder.

Hans Chr. Johansen: Odenses 1805-generation. 254 andre odenseanere.

Johnny Wøllekær: Blodets håndværk går i arv. Om skarpretter Stengel.

Johnny Wøllekær: I vore svundne barndomsdage. Et signalement af børnene i barndomsbyen.

Jens Åge S. Petersen: Spanske og franske soldaters ophold i Odense i 1808.

Jørgen Thomsen: Oplevelser og oplysning. Træk af kulturlivet.

Jørgen Thomsen: Tordenskjolds soldater. Gengangere i byens selskabsliv.

Niels Oxenvad: H.C. Andersen og Odense. Digteren og barndomsbyen. Litteratur og kilder.

Erindringer fra mine mange år i Skovs Højrup, Broby, Allesø, Kirkendrup og Næsby. (Allesø-Broby-Næsby Lokalarkiv, 2004). 52 s.

Erindringer af Erling Andersen, Johannes Nielsen, Solveig Andersen, Arne Nordgaard Jacobsen, Sven Hansen, Jacob Halkjær, Arne Andersen og Aase Wikkelsø.

Nordfyn

Sletten 2004. Årsskrift for nordfynsk lokal- og kulturhistorie. (Nordfyns museer og lokalarkiver, 2004). 88 s., 78 kr. i abonnement. 98 kr. i løssalg.

Hans Henrik Jacobsen: »Sletten« i 10 år.

Karen Green Therkelsen: Livet ved Gyngstruplund i de to første århundreder efter Kristi fødsel.

Birger og Knud Fredberg: Tiendeafløsningen i Nørreby.

Hans Henrik Jacobsen: Fundet af Glavendrupstenen 1806.

Margit Egdal: Kartofflen kom til Nordfyn – og blev der!

Inge Lise Nielsen: Landsbyliv i Nørup.

Holger Mejlbjerg: Stige Forsamlingshus.

Poul Omø: Livet på Æbelø i 1950'erne.

Hans Henrik Jacobsen: Jørgen Lindgreens trilogi afsluttes.

Hans Henrik Jacobsen: Nyt fra nordfynske lokalarkiver. Artikler i »Sletten« 1995–2004.

Årsskrift 2004. (Lokalhistorisk Forening for Sønderø Kommune, 2004). 40s., 85 kr.

Margit Egdal: Vækkelsesprædikanten fra Sværup Mølle. Hans Otto Hansen: Specialisterne.

Benny og Hanne Doré: Mindesmærker i Sønderø Kommune.

Carl Martin Christensen: Mindestenen over folketingsmand Aage Kidde.

Iris Munkebjerg: Henrettelse på Galgehøj i Særslev.

Astrid Heyn: Forandring og udvikling i Gamby.

Karen M. Kamp: Erindringer fra Gamby Andelsmejeri.

Per Lunde Hansen: Serupvold, det forsvundne voldsted.

Byremse.

Om Lokalhistorisk Forening og Arkiv. Bestyrelsen 2004–2005.

Bogense Årbog 2005. (Nordfyns Museum og Bogense Lokalhistoriske Arkiv, 2005). 68 s., 60 kr.

Allan Bjørck Jensen: To drenges oplevelser på Bogense Havn sidst i 1920'erne.

Per Skov Madsen: Motorfærgen »Juelsminde« 1907–15.

Palle E. Petersen: »Under Tugt og Kjærlig Opsigt« – Fra børneasyl til børnehaven. Bogense Børnehaven i 100 år.

Erna Rasmussen: H.C. Andersen og hans mors besøg hos mormoderen i Bogense.

Børge Larsen (BB): Fra krønikens tid – Bogense i hverdag og fest 1946–47. En billedserie fotograferet af BB med tekst af Palle E. Petersen.

Palle E. Petersen: Fra de støvede hylder – 25 års

jubilæum i Lokalhistorisk Arkiv for Bogense Kommune 1980–2005.

Palle E. Petersen: Årsberetning fra arkiv og museum.

Midtfn

Ræthinge-Posten 2005. (Ringe Museumsforening og Ringe lokalhistoriske Forening, 2005). 60 s., 60 kr. inkl. medlemskab. Løssalg 25 kr. samt ekspeditionsgebyr.

Mogens Bo Henriksen: En motorvej gennem Ringes oldtid.

Jørgen Engholm: Andelsligkapellet i Ringe.

Mogens Bo Henriksen: Et bygningsoffer fra ligkapellet på Ringe kirkegård

Jørgen Skov Madsen: Da Boltinge blev bombet for 65 år siden.

Ukendt forfatter: Når der kommer våben til midtfn-ske marker.

Jacob Bang Jensen: Da fjernsynet kom til Fyn.

Mads Hansen: Fra det gamle snedkerværksted i Ringe.

Jacob Bang Jensen: Ringe lokalhistoriske Arkiv.

Povl Henningsen: Ringe Museum.

Broby Lokalhistorie 2004. (Broby Lokalhistoriske Forening, 2004). 34 s., 40 kr.

Palle Jensen: Hartkorn, hardcore og hjerte – om Ellen Marsvin.

Vagn Leo Kjertum: Michael Skomager – af Sønderbrobye.

N.H. Rose: Fra varslernes hus. Niels Christensen: Vejmandens erindringer.

Årsberetning 2003–2004.

Odense 1944. – Politiassistent Vagner Vermod noterer to cykelbude i sin sorte bog. Før politiet blev interneret af besættelsesmagten 19. september, var der stadig tid til at tage sig af almindelige lovovertrædelser trods væksten i sabotage, schalburtagte og drab. (Gengivet efter Odensebogen 2004, s. 86)

Vestfyn

Vestfynsk Hjemstavn 2004. (Vestfynsk Hjemstavnsforening, 2004). 112 s., 98 kr.

Jørgen Sørensen: Da elektriciteten kom til Vestfyn.

Evald Andersen: Wilhelmsborg ved Skydebjerg – og hoveriet til Ruggaard.

Keld Nielsen: En feriedrengs oplevelser.

Evald Andersen: Brende Vandmølle.

Ebba Møller: Snørebåndsfabrikken i Gummerup.

Poul Kej: Meteoritnedslaget i Ørsted i 1654.

Børge Jensen: En tilværelse på livets skyggeside – og dog!

Evald Andersen: En helvedsmaskine på Vestfyn.

Poul Kej: Fyn du skønne land.

Hans P. Lunde: Skærsommer.

Hans Bjerregaard Jørgensen: Et minde om Køng Brugsforening.

Svend Lehmann: Lidt om stolestader.

Jørgen Sørensen: Årets gang i Vestfyns Hjemstavnsforening i 2004.

Børge Jensen: Museumsmarken 2004.

Tilforn 2004. (Lokalhistorisk Arkiv for Glamsbjerg Kommune, 2004). 50 s., 50 kr.

Otto Reinholdt: »Den røde hane« har ofte gålet i Søllested.

Annalise Viuff og Jette Møller: Interview med Johanne Clausen, håndarbejds lærerinde på Dærup Skole fra 1925–1957.

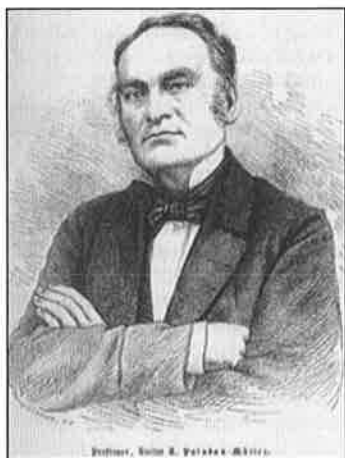
Ingemann Jensen: Voldtofte Vandværk i 70 år.

Evald Andersen: Uglebjerg Saftstation.

Børge Jensen: Udpluk af 60 års erindringer fra Holte – interview med Kristen Johansen.

Gitte Assarsson: Handel på landet i 60-erne.

Jørgen Hagbarth Olsen:

Casper Paludan-Müller, en af Danmarks mest markante historikere gennem tiderne blev født for 200 år siden, i Kerteminde 1805. Hugo Madsen portrætterer ham i den anledning i CARTHA 2004/2005. (Gengivet efter CARTHA, s. 15)

Hagbarth Olsens Sukkervarefabrik.

Ellen Christensen-Dalsgaard: Dengang kommunerne blev til.

Vends 2004. (Vends Herreds Udgiverselskab, 2004). 72 s., 120 kr.

Preben Schaldemose: Træk af Gadstrup Skovlunds historie.

Mogens Bo Henriksen: Midtaldersgårde ved Skrillinge.

Harriet M. Hansen: Svend Lind – original og maler.

Niels Thomsen: For menneskelivets skyld – om Kaj Thaning.

Karen Margrethe Christophersen og Ester Nørrelykke: Omkring Marie Demant Hansen – en billedfortælling.

Peter Storm: Glimt af Sigfred Pedersen.

Knud Madsen: Da Johannes Buchholtz oplevede det elektriske lys på Middelfart Havn.

Østfyn

CARTHA 2004/2005. (Kertemindeegnens Museer, 2005). 116 s., 150 kr.

Bodil Rehde og Helle Nordstrøm: En kvindelig redaktør.

Hugo Madsen: Casper Paludan-Müller.

Mikkel S. Bencke: I Jesu navn til folkegavn.

Erik Ingemann Sørensen: Kirkestriden i Kerteminde.

Søren la Cour Jensen: Maskinfabrikken Taarup – fra landsbysmedje til verdenssucces.

Bodil Holm Sørensen: Udgravninger i 2004.

Erland Porsmose: Udstillinger på Johannes Larsen Museet 2004.

Jørn Tvedskov: Museumsforeningen for Kerteminde og Omegn.

Erland Porsmose, Bodil Holm Sørensen og Kurt Risskov Sørensen: Årsberetning for Kertemindeegnens museer.

Nyborg – før & nu 2004. Årsskriftet for Nyborg og Omegns Museer. (Museumsforeningen for Nyborg og Omegn samt Nyborg Lokalhistoriske Arkiv, 2005). 117 s. 98 kr., dog gratis for medlemmer af museumsforeningen.

John Maalø Larsen: Da Kronprins Frederik fik Marie.

Nils Aage Jensen: Marquisen.

Rikke Kristensen: Nyborg

Jernstøberi.
Marianne Goral Krogh: Badeliv i Nyborg

Niels V. Andersen: Nyborgfontænen Triton.

Svend Konggaard: Slipshavn 1945.

Leif Trebbien: **Den høje Bro.**
Kirstin Eliassen: **Årsberetning for Nyborg og Omegns Museer.**

Leif Trebbien: Årsberetning for Nyborg Lokalhistoriske Arkiv.

Jesper Olsen: Årsberetning for Museumsforeningen for Nyborg og Omegn.

Sydfyn

Stavn 2004. (Museer, arkiver og folkemindesamlinger i Faaborg Kommune, 2004). 60 s., 65 kr.

Ruth Jensen: Billeder af foreningslivet i Faaborg.

Mogens Juul: Landbrugslivet på Bodilsgård i 50-erne.

Finn Kyhn (red): En landsbydreng i Korinth – anno 1916.

Lis Andersen har samlet og redigeret: Erindringer om Carl Beck Andersen, fhv. lokomotivfører.

Lotte Helms: Seks guldsåle fra Avernakø.

Hans Marius Jeppesen: Hekseri i Falsled i 1800-tallet.

Frede Th. Mikkelsen: Haagerup Skole – Ludvigsminde Skole.

Bodil Agertoft: Lærerne i Aastrup – 1807 til 1898.

Torben Christian Larsen: Skolelærer Møller i Brangstrup – en af skikkelserne i kroslægten fra Falsled.

Jørgen Øxenhave: Sortesøens tilblivelse.

Arne Rasmussen: Nakkebølle Fjord før og nu.

C. Th. Nielsen: Ved en gammel kongevej. En beretning om Bøjden.

Claus Jensen: 60 år siden: Da 2. Verdenskrig kom til Faaborg. Et flyverstyrt i 1944.

Årbog for Svendborg og Omegns Museum 2004. (Museumsforeningen, 2004). 103 s., alm. medlemmer af museumsforeningen får årbogen sammen med medlemskabet til 150 kr. Pensionister og studerende til 100 kr. Løssalg 187,50 kr.

Malene R. Beck: Motorvej til Svendborg – et tværnsnit gennem Fyns fortid.

Anders Vægter Nielsen: »This is not at house, it's a home«. Interviews med motorvejsberørte borgere på Fyn.

Lizzie Juul Jensen og Henrik Broue Jensen: Sigrid Jakobsen. – En pioner inden for børnepsykiatrien.

Kaj Nykjær Jensen: Rejser som dæksdreng 1963–64.

Henning Thalund: Briggen »Tjalfe« – fra tropesol til Grønlands is.

Ib Nielsen: Begravelser på Sydfyn.

Årsberetning 2004, fortegnelse over private tilskud i 2004 samt regnskaber 2004 for Viking, L. Lange og Co's Fond samt Knud V. Jølvers legat.

Øboer 2004. Historisk Årbog for Langeland, Siø og Strynø. (Rudkøbing byhistoriske Arkiv for arkiver og Langelands Museum, 2004). 128 s., 130 kr.

Else Wolsgård: Årets gang på Gundersgården 1904–05 set med en husholderskes øjne.

Carsten Weeke: En driftig møller på Langeland. Hans Chr. Rafn købte år 1800 Snøde Mølle.

Karl Hansen ved Claus Schou: Et arbejdsliv. Karl Hansen, født 1909, fortæller om skolegang, om sin

tid som tjenestekarl ved landbruget, som fisker, sømand mv. i tiden til og med besættelsen.

Helle Ravn. Byggeskik på Langeland. Langelandske gårde.

Erik Nørgaard: Historien om Anna. Født 1884, som 20-årig tvangsindskrevet på arbejdsanstalt som offentligt fruentimmer.

Trille Raagaard: Fra skoledreng til organisator og skribent. Jens Baltzer født 1884.

Walter Dalland: P. Munch og Langeland. Peter Munch, radikal folketingsmand og minister, opstillet på Langeland 1906–45.

Oluf Unnerup: Fra kongens by Fredericia til Det radikale Langeland. Oluf Unnerup, født 1920, var kommunist og blev i 1943 taget af tyskerne.

Karl-Johan Rubæk: Tolder på Strynø. Hans Rubæk Hansen, overtoldbetjent af 2. grad 1904–1942.

Tåsinge Årbog 2004. (Tåsinge Museumslaug, 2004). 80 s., 105 kr. i abonnement og 140 kr. i løssalg.

Søren Lolks Amerika-rejse 1903. Beretninger i breve til hjemmet på »Vejlegården« – del 2.

Svend Højte: Mere om Jens Jensen Græs fra Vemmenæs, der blev dyrlæge i Amerika.

Om Bjernemark – en landsby på Tåsinge. Forskellige bidrag til byens og ejerlavets historie.

Leo Jespersgaard: »Drostgården« – en gammel gård i Bjernemark.

Albert Mohr Lolk: Indvielsen af Valdemar Slots kirke d. 3. oktober 1687.

Kjeld Drongensen: Annanias og smedens datter fra Strammelse.

Else Pedersen: Sommerudflugter fra Vornæs forskole 1960–1967.

ME

**Referat af ordinær
generalforsamling i
Historisk Samfund for
Fyns Amt i
bibliotekssalen,
Klosterbakken 2 i
Odense, den 12. marts
2005**

Formanden Dorrit Andersen
bød velkommen.

1. Valg af dirigent

Jørgen Engholm Pedersen blev foreslået af bestyrelsen og erklærede sig for sidste gang villig til at lade sig vælge. Der var ikke andre forslag. Han indledte med at konstatere, at generalforsamlingen var lovligt indkaldt i henhold til vedtægterne og gav derefter ordet til formanden, der aflagde følgende beretning om virksomheden efter sidste generalforsamling.

2. Beretning ved formanden

Efter generalforsamlingen sidste år konstituerede bestyrelsen sig med følgende forretningsudvalg: Dorrit Andersen som formand, Margit Egdal som næstformand, Lars Bisgaard som sekretær og Sven Rask som ny kasserer. – Men i øvrigt har alle bestyrelsesmedlemmer medvirket aktivt i foreningens forskellige opgaver, der bl.a. er organiseret i underudvalg for foredrag- og udflugter (aktivitetsudvalget), for årbogsredaktionen, for bogudgivelser og for PR.

Foreningens hjemmeside (histfyn) er blevet reorganiseret og varetages af Anders

Boye og Marianne Weigel. Den har fået et virkelig tiltrækkende udseende og har betydet både et øget salg af ældre årbøger og indmeldelser i foreningen. Hjemmesiden vil utvivlsomt blive en hovedhjørnesten i det fremtidige PR-arbejde, efterhånden som stadig flere, også historisk interesserede, bruger internettet som en primær informationskilde.

Som noget nyt havde foreningen i sommer lånt udstillingsmontrerne ved Odense Centralbibliotek i Banegård Centret. Her havde Margit Egdal arrangeret en tiltrækkende udstilling, der illustrerede foreningens udgivelser og aktiviteter. Et større antal sommerprogrammer og hvervebrochurer blev taget af interesserede, der således ad den vej blev opmærksomme på foreningen.

Foreningens første arrangement i beretningsåret var et fyraftensmøde den 25. maj med temaet »*Hindsgavls kulturlandskab uden for Middelfarts porte*«.

Under museumsinspektør Harriet Hansens entusiastiske ledelse blev vi guidet igennem de lidt mere ukendte dele af Hindsgavls område, der har strakt sig på hele pynten, der danner Fyns brohoved mod Jylland. Den medbragte mad blev spist i Sct. Nicolai sognegård, og derefter så vi bl.a. Grimmerhus, Hindsgavls tidligere enkesæde, der nu er keramikmuseum.

Sommerens andet arrangement fandt sted om eftermiddagen den 28. august med temaet »*De grundtvigsk inspirerede miljøer i og omkring Ryslinge*«. Vi startede på Ryslinge Højskole, der fra 1866 har været en stærk

Ryslinge Folkehøjskole den 28. august 2004, hvor foreningen var på besøg. Skolen, der er oprettet 1866, er udvidet og ombygget i flere omgange. Den har været en stærk bastion i det grundtvigsk inspirerede højskolemiljø i Danmark. (Foto: Dorrit Andersen)

bastion i det grundtvigsk inspirerede højskolemiljø i Danmark. Forstander Peter Hedegaard fortalte og viste rundt. Efter kaffebord på højskolen drog vi sydpå til det enestående miljø med trekløveret Nazareth-kirken, friskolen og Ryslinge Forsamlingshus. Kirken fungerer i dag som kirke både for Ryslinge Frimenighed og Ryslinge Valgmenighed. Her var det valgmenighedspræst Michael Nielsen, der fortalte. Vi sluttede turen i Ryslinge Forsamlingshus, som også har stolte traditioner i det grundtvigske miljø på egnen, med en hyggelig aftenbuffet.

Vores vinterprogram har budt på to arrangementer ud over Mogens Bo Henriksens foredrag »Hvad motorvejen

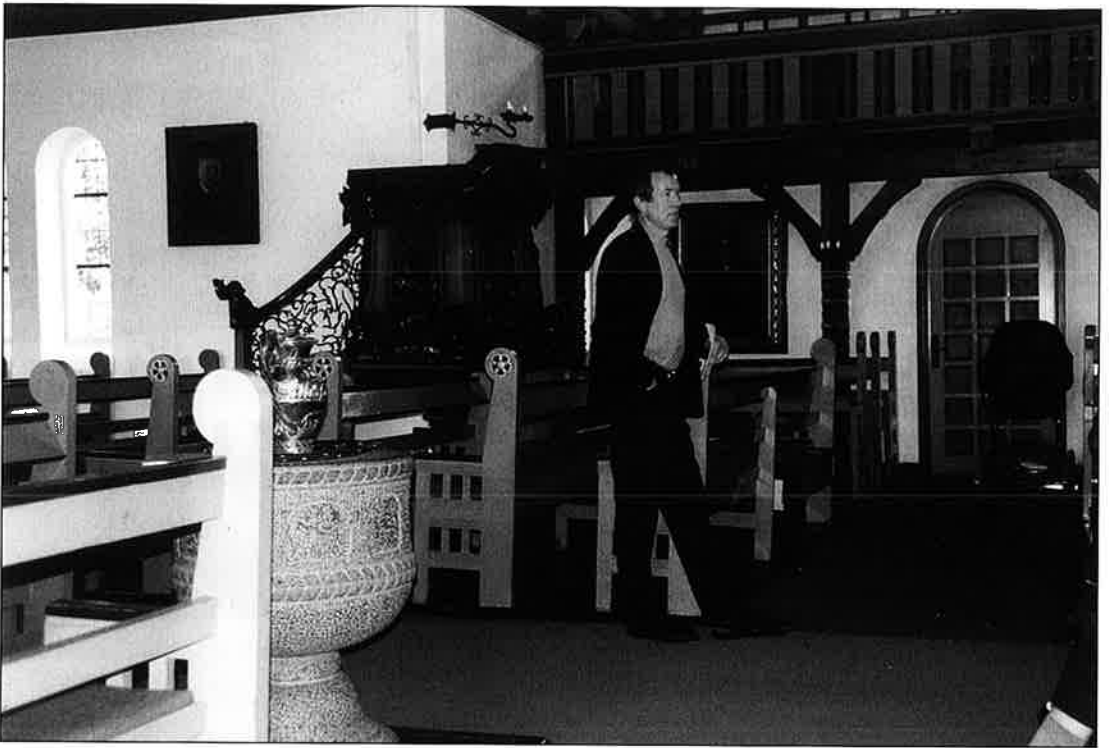
gemte!«, som vi glæder os til at høre efter generalforsamlingen.

Det første var en usædvanlig velbesøgt rundvisning i Oluf Bagers mødrene gård i Nørregade i Odense den 18. november. Bygningen er én af Odenses ældste. Dens nye ejer Fonden Realdania gennemfører i øjeblikket en gennemgribende restaurering i samarbejde med Kulturarvsstyrelsen. Vi var så mange, at vi måtte deles i to hold, anført dels af Anders Bülow fra Kulturarvsstyrelsen, dels af muremester Palle Raun. Vi hørte om den historiske baggrund og om restaureringsprincipperne.

Bagefter kunne vi varme os ved et let måltid i den nærliggende Café Fyrtøjet.

Den 23. januar gik turen som flere gange før i de senere år til Landsarkivet for Fyn med temaet »En tur rundt i de fynske købstæders arkiver«. Arrangementet var fuldt tegnet. Vort bestyrelsesmedlem, arkivar Jesper Thomasen gennemgik forskellige dokumenter og protokoller, der fortæller hver deres historie om livet i byerne. Vi så på byens indbyggere og borgere, på embedsmændene, på de fremmede og de fattige, på handelslivet, bystyret, retssystemet, næringslivet og meget andet.

Ud over disse vel tilrettelagte og godt besøgte medlemsarrangementer skal jeg nævne, at vores medlemskrift *Fynske Årbøger* udkom planmæssigt pr. 1. november, men på grund af tekniske

Fra foreningens tur til Ryslinge. Valgmenighedspræst Michael Nielsen fortæller historien om det stærke kirkelige liv i Nazarethkirken, landets første valgmenighedskirke, indviet 1866. (Foto: Dorrit Andersen)

problemer med adressekartoteket modtog medlemmerne den først lidt senere. Årbogen indholdt i alt 7 artikler med kronologisk og indholdsmæssig spredning. Den blev gunstigt omtalt i to af de landsdækkende aviser. Det gav lidt mere løssalg end vanligt, ligesom Otterup boghandel p.g.a. erindringartiklen om Hofmangsgave også solgte eksemplarer.

Det giver mig anledning til at nævne, at vi savner gode erindringsartikler. Vi modtager meget gerne forslag herom.

Samtidig bør jeg nævne, at jeg afgår som hovedredaktør med udgivelsen af 2005-årgangen. Fra 2006 overtages årbogen af Anette Jensen og Jesper Thomassen. De færdes

i de relevante historiske miljøer og vil utvivlsomt have den nødvendige kraft til at videreudvikle årbogen.

Til slut skal jeg nævne, at jeg i sidste årsberetning stillede i udsigt, at vi ville udgive et skrift, en selvstændig bog, inden jul. Som I kan se, nåede det ikke at blive til noget. Her i min sidste formandsberetning (jeg afgår som formand ved det konstituerende bestyrelsesmøde efter generalforsamlingen) kan jeg imidlertid bringe den glædelige nyhed, at nu er det ganske vist. Foreningens skriftrække genoplives efter stilstand siden 1998. Bogen *Fynske myter, sagn og sandheder* skulle udkomme den 26. maj og vil blive tilbudt foreningens medlemmer til en

favørpris på 120 kr. i forbindelse med udsendelsen af sommerprogrammet.

Bogen udgives i samarbejde med Syddansk Universitetsforlag og bliver på ca. 140 velillustrerede sider. Tag godt imod den!

Til udgivelsen har fem fonde ydet tilskud, så jeg vil her benytte lejligheden til at rette en tak til landsdommer Gieses legat, Møllerens Fond, Dansk lokalhistorisk Forening, Nordea Danmark-fonden og Den faberske Fond.

Beretningen godkendtes uden bemærkninger.

3. Forelæggelse af regnskab

Kassereren Sven Rask gennemgik det uddelte regnskab.

Regnskabet godkendtes uden bemærkninger.

Per Grau Møller bekræfte, at foreningen ville deltage i Historiens Dag den 22. maj

4. Fastsættelse af kontingent

Bestyrelsens forslag om at forhøje kontinget fra 140 kr. (fastsat i 2001) til 150 kr. blev vedtaget. Flere medlemmer ytrede sig positivt til en yderligere kontingentforhøjelse.

Efter generalforsamlingen holdt museumsinspektør Mogens Bo Henriksen et overdådigt illustreret foredrag »Hvad motorvejen gemte« om de arkæologiske undersøgelser i den bane, hvor motorvejen fra Odense til Kværndrup om nogle år skal forløbe.

5. Indkomne forslag

Der var ingen forslag modtaget.

Lars Bisgaard/Dorrit Andersen

6. Valg af 5 bestyrelsesmedlemmer, 2 suppleanter, 2 revisorer og 1 revisorsuppleant

Anette Jensen, Knud Dahl Knudsen, Sven Rask, Hanne Rasmussen og Pia Sigmund samt suppleanterne Palle E. Petersen og Marianne Weigel genvalgtes. Som mangeårig revisor ønske Alf Faxøe ikke længere genvalg. I hans sted valgtes Jens Rasmussen, mens den anden revisor Finn Stendal Pedersen genvalgtes. Revisorsuppleanten Ulla Schow Hansen genvalgtes ligeledes.

7. Eventuelt

PR-udvalgtes formand Margit Egdal takkede på foreningens vegne Anna Juel-Jespersen for et mere end 50-årigt engageret medlemskab af foreningen og overrakte en erkendtlighed. – På bestyrelsens vegne takkede Lars Bisgaard Dorrit Andersen for hendes indsats som formand. – På en forespørgsel kunne aktivitetsudvalgets formand

Historisk Samfund for Fyns Amt

Opgørelse for 2004

	<i>Indtægter</i>	<i>Udgifter</i>
Kontingenter	41.021,00	
Bogsalg	5.734,50	
Ture og møder	10.925,00	9.959,00
Tilskud til bogudgivelse i 2005	5.000,00	
Provenu ved aktiesalg	1.613,00	
Diverse (renter, aktieudbytte, provision)	847,01	
Diverse (forsikring, udstillingsmateriel m.m.)		806,95
Trykning af årbog 2004		47.140,63
Porto & gebyrer		17.738,96
Kontorartikler (kuverter, indbetalingskort)		3.448,00
Medlemskontakt (trykning afprogrammer)		1.631,88
Repræsentation		300,00
Hjemmeside		4.197,50
I alt	65.140,50	85.222,92
Årets resultat	-20.082,41	

At opgørelsen for 2004 udviser et underskud skyldes, at fristen for betaling af kontingent for 2005 var rykket til 31. januar 2005, således at forudbetalt kontingent kun udgør halvdelen af det sædvanlige.

Beholdninger:

Den 1/1 2004 i alt: 123.903,52 kr., hvoraf 33.469,53 kr. var hensat til udgivelser.

Den 31/12 2004 på konto 7620275950 i Fionia Bank: 103.821,11 kr.

Heraf er følgende beløb reserveret:

41.500 kr. til udgivelse af andre skrifter end årbogen.

48.000 kr. til trykning af årbog 2005

& 16.000 kr. til udsendelse af årbog 2005

Den disponible beholdning til foreningens almindelige drift udgjorde 1/1 2005: - 1.678,89 kr.

Bodebjerg den 15. januar 2005

Sven Rask

Regnskabet er revideret og godkendt.

Beholdningens tilstedeværelse 1/1-2005 konstateret.

Odense den 18. februar 2005

Alf Faxøe

Finn Stendal Pedersen

Vedtægter for Historisk Samfund for Fyns Amt

§ 1

Historisk Samfund for Fyns Amt er en selvejende forening, hvis formål er at øge den historiske bevidsthed i et regionalt perspektiv og fremme studiet af den fynske øgruppes historie.

§ 2

Dette formål søges blandt andet nået:

- a) ved udgivelse af Fynske Årbøger og øvrige publikationer om den fynske øgruppes historie,
- b) ved forskellige former for foredragsvirksomhed, fortrinsvis med emner fra landsdelens historie, og ved udflugter til historisk interessante egne og steder.

§ 3

Indmeldelse i foreningen kan ske ved henvendelse til et af bestyrelsens medlemmer. Kontingentet, hvis størrelse fastsættes på generalforsamlingen, opkræves i forbindelse med udsendelse af årbogen. Udmeldelse må ske skriftligt til kassereren inden 1. januar.

§ 4

På den årlige generalforsamling vælges en bestyrelse bestående af 11 medlemmer. Valg til bestyrelsen gælder for 2 år. Der er skiftevis 5 og 6 bestyrelsesmedlemmer på valg.

På den årlige generalforsamling vælges endvidere 2 suppleanter, 2 revisorer og 1 revisorsuppleant.

Bestyrelsen konstituerer sig med formand og kasserer og fastsætter selv sin forretningsorden.

§ 5

Årsmøde med ordinær generalforsamling

afholdes i januar kvartal. Generalforsamlingen indkaldes med mindst 4 ugers varsel.

Ordinær generalforsamling afholdes med følgende dagsorden:

- a) Valg af dirigent
- b) Beretning ved formanden
- c) Forelæggelse af regnskab
- d) Fastsættelse af kontingent
- e) Indkomne forslag
- f) Valg af bestyrelsesmedlemmer, 2 suppleanter, 2 revisorer og 1 revisorsuppleant
- g) Eventuelt

Forslag, der ønskes behandlet på den ordinære generalforsamling, skal være formanden i hænde senest 2 uger før generalforsamlingens afholdelse.

En lovligt indvarslet generalforsamling er beslutningsdygtig uden hensyn til antallet af fremmødte medlemmer. Beslutninger afgøres ved stemmeflerhed. Dog kræves der ved vedtægtsændringer et flertal på 2/3 af de fremmødte medlemmer.

§ 6

Ekstraordinær generalforsamling kan afholdes med mindst 4 ugers varsel og med angivelse af dagsorden. En lovligt indvarslet generalforsamling er beslutningsdygtig uden hensyn til antallet af fremmødte medlemmer. Beslutninger afgøres ved stemmeflerhed. Dog kræves der ved vedtægtsændringer et flertal på 2/3 af de fremmødte medlemmer.

§ 7

Til ophævelse af Historisk Samfund for Fyns Amt kræves vedtagelse med et flertal på mindst 2/3 af de fremmødte medlemmer på to generalforsamlinger, afholdt med mindst 4 ugers mellemrum. Ved foreningens ophør afgør generalforsamlingen, hvorledes der skal disponeres over foreningens midler.

Vedtaget på generalforsamlingen den 25. marts 2000

Historisk Samfund for Fyns Amt

har følgende bestyrelse:

Formand: Lektor Lars Bisgaard, Davinde Bygade 40, 5220 Odense SØ,
tlf. 65 97 24 80, e-mail: bisgaard@hist.sdu.dk

Næstformand: Arkivar Jesper Thomassen, HøjeBøge Vej 16, 5700 Svendborg,
tlf. 62 21 08 68, e-mail: jtho@tele2adsl.dk

Kasserer: Museumsinspektør Sven Rask, Bodebjergvej 31, 5620 Glamsbjerg,
tlf. 64 76 11 33, e-mail: bodebjerg@adslhome.dk

Sekretær: Bibliotekar Margit Egdal, Stenøvej 70, Agernæs, 5450 Otterup,
tlf. 64 87 14 23, e-mail: ellelunden@msn.com

Bestyrelsesmedlemmer i øvrigt:

Tidl. landsarkivar Dorrit Andersen, Odense

Arkivar Anette Jensen, Odense

Lektor Knud Dahl Knudsen, Odense

Lektor Per Grau Møller, Nr. Lyndelse

Lærer Hanne Rasmussen, Troense

Kulturkonsulent Pia Sigmund, Odense

Arkivchef Jørgen Thomsen, Morud

Suppleanter:

Museums- og arkivleder Palle E. Petersen, Bogense

Stud. mag. Marianne Weigel, Odense

Alle bestyrelsesmedlemmer tager imod indmeldelser i foreningen

Hjemmeside: www.histfyn.dk

Bidragydere til Fynske Årbøger 2005

Dorrit Andersen, tidl. landsarkivar, Nedergade 7 A, 1, 5000 Odense C

Lars Bisgaard, lektor, Davinde Bygade 40, 5220 Odense SØ

René Schrøder Christensen, cand. mag. Villestoftehaven 37, 5210 Odense NV

Margit Egdal, bibliotekar, Stenøvej 70, Agernæs, 5450 Otterup

Per Grau Møller, lektor, Egevej 1, Nr. Lyndelse, 5792 Årslev

Kirsi Ojala, ph.d-studerende, Department of History and Ethnology, PL 35,
FIN-40014 University of Jyväskylä, Finland

Steen Ousager, arkivchef, Landsarkivet for Fyn, Jernbanegade 36 A, 5000 Odense C

Andreas Skov, arkivar, Stadsarkivet, Klosterbakken 2, 5000 Odense C

Anne-Birgit Yde Willumsen, tidl. redaktør, Udsigten 3, 6400 Sønderborg

Rettelser til Fynske Årbøger 2004

S. 10, linje 10: Det rigtige årstal er 1845 (ikke 1843).

S. 31, note 2: læs »salvo titulo«.

S. 31, note 4. Oplysningen om borgervæbningens sammensætning i Odense er forkert.

De tre kompagnier var hver delt i to afdelinger, hvoraf den første bestod af indbyggere, der havde løst borgerskab. Der var således ikke tale om, at borgerne havde deres eget kompagni.

Tilbud på bøger fra Historisk Samfund

Bestillinger sendes til:

Historisk Samfund for Fyns Amt
c/o Sven Rask
Bodebjergvej 31
5620 Glamsbjerg
e-mail: bodebjerg@adslhome.dk

Bestilles for mindre end 100 kr. tillægges porto.
Ekspeditionstiden håber vi at kunne holde under 14 dage.

Fynske Årbøger (se pris ved årgang)

1928–91: 10 kr. pr. stk. (enkelte årgange udsolgt)
1992–99: 50 kr. pr. stk.
2000–2004: 140 kr. pr. stk.

Historiske studier fra Fyn (dupl.)

25 kr. pr. stk.

- K. Bang Mikkelsen: *Degne og skoleholdere samt kateketer, klokkere og organister i Fyns stift indtil 1814*. 286 sider.
Carsten Egø Nielsen: *Kriminalitet og forsorg i Odense 1920–39*. 94 sider.
Lauritz Pedersen Næraae: »Noget lidet angaaende Svendborg samlet 1771« ved Lotte Jansen. 43 sider.
Friskolelærer Jens Vilhelm Pedersens fortællinger, v. Vibeke Harsberg. 49 sider.
Peter Windfeld Hansen: *Befolkningsforhold på Lyø i det 18. og første halvdel af det 19. århundrede*. 135 sider.
Hans Henrik Jacobsen: *Tyske beslaglæggelser i Odense og Assens amter 1940–45*. 58 sider.

Lokalhistoriske udgivelser

25 kr. pr. stk.

- Svend Frederiksen: *Åsum – træk af sognets historie*.
Svend Frederiksen: *Seden – træk af sognets historie*.
K.J. Jensen: *Nyborg under besættelsen*.

Kildeudgaver

50 kr. pr. stk.

- Jacob Aall Hofmann Bang: *Odense Amt beskrevet 1843, I-II*, ved Finn Stendal Pedersen, Odense 1990/91, 314 & 416 sider.
Carl Dalgas: *Svendborg amt beskrevet 1837*, ved Finn Stendal Pedersen, Odense 1992, 560 sider.
Biskop Hans Mikkelsens dagbøger 1626–41, ved Anne Riising og Mogens Seidelin (red. Finn Stendal Pedersen), Odense 1991, 319 sider.
Biskop Jacob Madsens visitatsbog 1588–1604, ved Jens Rasmussen og Anne Riising (red. Finn Stendal Pedersen), Odense 1995, 417 sider.

Andre bogtilbud

Historisk Samfund har endvidere medvirket ved udgivelsen af en række bøger, der forhandles af Syddansk Universitetsforlag. Selskabets medlemmer kan erhverve disse til medlemspris ved henvendelse til forlaget:

Syddansk Universitetsforlag
Campusvej 55
5230 Odense M.
e-mail: press@forlag.sdu.dk

Emanuela Barellai: *En dansk diplomat i Italien omkring 1800*. Hermann Schubart og Elise Wieling, Odense 1998, 80 sider (bogladepris 118 kr., medlemspris 83,65 kr.).

Johannes Wendt-Larsen: *Et rastløst vækkende liv. Amtsprovst Peter Wilhelm Lütkens virke i Lumby 1791–1844*, Odense 1998, 188 sider (bogladepris 89 kr., medlemspris 69 kr.).

Jens Rasmussen: *Kampen for indflydelse i statskirken. Nicolai Faber. Fyns biskop 1834-1848*, Odense 1996, 250 sider (bogladepris 198 kr., medlemspris 100 kr.).

Landmandsliv 1815–1855. J. A. Hofman (Bang)s erindringer og breve, ved Finn Stendal Pedersen, Odense 1993, 221 sider (bogladepris 188 kr., medlemspris 100 kr.).

Nyhed

Fynske myter – sagn og sandheder, red. Lars Bisgaard og Sven Rask, Odense 2005, 152 sider (bogladepris 139 kr., medlemspris 120 kr.).

Denne rigt illustrerede bog tager os med på en rundtur i det fynske mytelandskab, gode historier og eftertænksomme fortællinger, en rundtur, der bl.a. går gennem Odense, Middelfart, Nyborg, Svendborg og Kerteminde. – Årets gavebog til den historisk interesserede.

Kan bestilles ved
Syddansk Universitetsforlag
Campusvej 55
5230 Odense M.
e-mail: press@forlag.sdu.dk

